

Rapport om digitalisering och läkares arbetsmiljö

Innehåll

Inledning.....	3
Enkätresultat.....	4
<i>Tid i digitala system</i>	4
<i>Dubbeldokumentation</i>	5
<i>Effektivitet genom digitala system</i>	5
<i>Framtidens digitala system inom vården</i>	6
<i>Chefens ansvar för arbetsmiljö</i>	8
Summerande slutsatser	10

Inledning

Vården står inför en rad utmaningar. Det handlar om allt från en åldrande befolkning till utmaningar inom kompetensförsörjning. I korthet ska färre medarbetare ge fler patienter vård i framtiden. I detta sammanhang framhålls ofta digitalisering som en central lösning för att kunna effektivisera och automatisera delar av vårdkedjan. I det resonemanget är digitala verktyg tänkta att avlasta vårdens medarbetare. Det innebär en förändrad arbetsmiljö för de som arbetar inom vården.

Hur ser den förändringen ut i praktiken idag? Hur påverkar digitaliseringen de som är slutanvändare av de digitala verktyg och system som utvecklas, och som i slutet av dagen ska få digitaliseringen att fungera? För att få några pusselbitar i svaret på de frågeställningarna har Cambio genomfört en enkätundersökning på temat. Frågorna som ställs till läkarna syftar till att kartlägga hur digitaliseringen och digitala verktyg påverkar läkares vardag och arbetsmiljö.

Genom att förstå slutanvändarnas perspektiv kan Cambio fortsätta bidra till en hållbar och förbättrad digital arbetsmiljö inom vården.

Digitala verktyg har inte bara potentialen att förbättra arbetsmiljön inom vården och effektivisera vårdprocesser, utan det kan också leda till betydande samhällseffekter:

- En mer effektiv och tillgänglig vård kan minska väntetider för patienter, vilket inte bara ökar patienternas tillfredsställelse utan också möjliggör snabbare tillgång till vård och behandling.
- Genom att optimera vårdprocesser och underlätta kommunikationen mellan olika vårdgivare kan digitaliseringen också förbättra behandlingsresultaten och minska risken för missförstånd eller misstag i vården. Dessutom kan en mer digitaliserad vårdmiljö i form av distansvård vara särskilt viktigt för patienter i glesbygdsområden eller med begränsad mobilitet.
- Digitaliseringen kan bidra till en ökad livskvalitet och hälsa för individen, samtidigt som det kan minska belastningen på den fysiska vården och bidra till en mer hållbar vårdsektor över tid.

Totalt hundra allmän- och specialistläkare baserade runt om i Sverige har under januari 2024 anonymt fått svara på en enkät om deras arbetsmiljö och användningen av digitala verktyg. Svaren ger en djupare förståelse för de specifika utmaningar vården står inför idag, vilket i sin tur bidrar till att stärka förmågan att leverera skräddarsydda och effektiva digitala lösningar.

Cambio inser att för att möta utmaningarna inom vården effektivt, måste man förstå och löpande anpassa digitala system efter slutanvändarnas behov. Genom att aktivt lyssna på och analysera läkares upplevelser och utmaningar, strävar Cambio efter att skapa verktyg och tjänster som inte bara möter kraven utan också förbättrar arbetsmiljön för de som arbetar inom vården.

51%

Uppger att de spenderar fem timmar eller mer om dagen i digitala system.

Enkätresultat

Enkäten innehöll sju frågor kopplade till hur de tillfrågade läkarna upplever sin arbetsmiljö när det gäller digitalisering och digitala verktyg. Syftet med enkäten var att försöka förstå hur digitala verktyg uppfattas och upplevs i läkares vardag, och i slutändan identifiera var utmaningarna med digitaliseringen av svensk vård är tydligast. Allt för att bidra till en effektiv digitalisering av svensk vård.

Tid i digitala system

Hur mycket tid skulle du uppskatta att du lägger i digitala system per dag?

Att förstå tidsåtgången för läkare i digitala system är viktigt för att identifiera var effektiviteten brister, hur man kan optimera arbetsflödet och i slutändan skapa anpassade verktyg. Det ger insikt i systemens användarvänlighet, möjliga flaskhalsar och behovet av specialanpassade funktioner för olika specialistområden, vilket kan förbättra arbetsmiljön och öka läkarnas möjlighet att fokusera på sina patienter.

En betydande andel av de tillfrågade läkarna i Cambios enkät uppger att de tillbringar över fem timmar per dag i digitala system. Detta var den enda enkätfrågan där svaren skiljde sig markant mellan allmänspecialister vid vårdcentraler och sjukhusspecialister, där mängden tid skiljde sig mellan olika specialistområden.

Allmänspecialister vid vårdcentraler upplever den högsta tidsåtgången, troligtvis relaterat till det högre antalet patientbesök de hanterar dagligen. Tidsåtgången indikerar att de digitala verktygen är en central och tidskrävande del av samtligas arbetsdag. Det torde därför vara en prioritering i ledning och styrning av vården att utvärdera hur den tiden tillbringas och vad den ger i termer av nytta för patienten och medarbetarna.

Dubbeldokumentation

Upplever du dubbeldokumentation i olika system som ett problem i din arbetstillvaro?

En majoritet av de tillfrågade läkarna, 57 procent, upplever dubbeldokumentation i olika system som ett påtagligt problem på sina arbetsplatser. Dubbeldokumentation innebär att läkare behöver registrera samma information i flera olika system. Dubbeldokumentation påverkar läkares vardag på flera sätt. Inte minst är det ineffektivt och minskar tiden som läkare kan lägga på patienter eller andra arbetsuppgifter. Dubbla dokumentationskrav ökar läkares arbetsbörda väsentligt, en arbetsbörda som i en redan krävande arbetsmiljö kan leda till ökad stress, trötthet och minskad arbetsnöjdhet. Utöver det riskerar dubbeldokumentation öka sannolikheten för fel och inkonsekvens i patientinformation, vilket i värsta fall kan få allvarliga konsekvenser för patientsäkerheten.

Det är viktigt att notera att dubbeldokumentation och den upplevda ineffektiviteten i digitala system kan vara en följd av bristande interoperabilitet mellan olika system. När system inte kan kommunicera eller dela data effektivt mellan varandra tvingas läkare till manuell datainmatning i flera separata system, vilket inte bara är tidskrävande utan även ökar risken för felaktigheter och minskar den övergripande arbetsprestationen.

Det är därför inte förvånande om de 40 procent av läkarna som anser att digitala system minskar deras effektivitet också upplever problem med dubbeldokumentation. Dessa två aspekter hänger sannolikt samman och pekar på ett behov av att förbättra interoperabilitet och samordning mellan olika digitala system.

Effektivitet genom digitala system

Upplever du att de digitala verktyg du använder idag gör att du arbetar mer eller mindre effektivt?

---

40 procent av de tillfrågade läkarna anser att de digitala system de använder idag minskar deras effektivitet. Det är en anmärkningsvärd siffra, inte minst med tanke på att grundtanken i utvecklingen av många digitala verktyg är att effektivisera arbetsprocesser och informationsflöden.

En orsak kan vara en diskrepans mellan förväntningar och verklighet när det gäller de digitala systemens funktionalitet och användarvänlighet. Det är möjligt att vissa system inte är tillräckligt anpassade för läkares specifika behov och arbetsflöden, vilket kan skapa ineffektivitet och frustration hos användarna.

En annan möjlig förklaring är att övergången från traditionella, pappersbaserade system till digitala lösningar kan innebära en inlärningskurva och initiala svårigheter för användarna. Om läkare inte får tillräckligt stöd och utbildning i hur man bäst utnyttjar de digitala verktygens potential kan det påverka effektiviteten.

Det är också viktigt att notera att upplevd effektivitet inte alltid är densamma som verklig effektivitet. Att medarbetarna känner att de vinner på den digitala omställningen och att deras arbete underlättas är avgörande för att vinna acceptans och förankring för digitaliseringen framåt. Därför är det också viktigt för ledningen att kontinuerligt synliggöra och kommunicera vinsterna med digitaliseringsarbetet.

Sammanfattningsvis är detta en parameter som är viktig att följa framåt och arbeta aktivt med för alla de som tror på digitaliseringens fördelar. Att regelbundet identifiera och åtgärda eventuella brister i systemens funktionalitet, användarvänlighet och användarstöd är avgörande för att uppnå önskade effektivitetsvinster från digitaliseringen av hälso- och sjukvården.

81%

Tror att digitala system kan göra det enklare att hitta kunskap och information.

Framtidens digitala system inom vården

Tror du att din användning av digitala verktyg kommer att öka eller minska i din roll framöver?

En betydande andel av de tillfrågade läkarna, 76 procent, förutspår en ökning i användningen av digitala verktyg i framtiden. Utöver ett erkännande av den pågående digitalisering vi ser inom svensk sjukvård och samhället i stort, är en möjlig tolkning av resultatet att även läkarna ser behovet av de digitala verktygen. Trots att en stor andel idag anser att digitala verktyg gör dem mindre effektiva så inser de flesta att det är framtiden. Kanske finns det en insikt inom yrkeskåren att det är en process och att nyttan med digitaliseringen inte realiserar i ett slag. Det är positivt att förväntningarna är i linje med den accelererade digitalisering som vården sannolikt står inför.

När det gäller betydelsen av digitala system inom vården, tillfrågades läkarna på vilket sätt de tror att digitala verktyg har potentialen att förbättra deras dagliga arbete.

Utifrån din yrkesroll, på vilket sätt tror du att digitala verktyg skulle kunna förbättra ditt dagliga arbete?

- 81 procent tror att digitala system kan göra det enklare att hitta kunskap och information
- 41 procent tror att digitala system kan förbättra dialogen med patienten
- 38 procent tror att digitala system kan skapa tid för fler patientbesök
- 23 procent tror att digitala system kan bidra till mindre stress

Resultaten visar att läkare ser betydande fördelar i att integrera digitala verktyg i sin vardag.

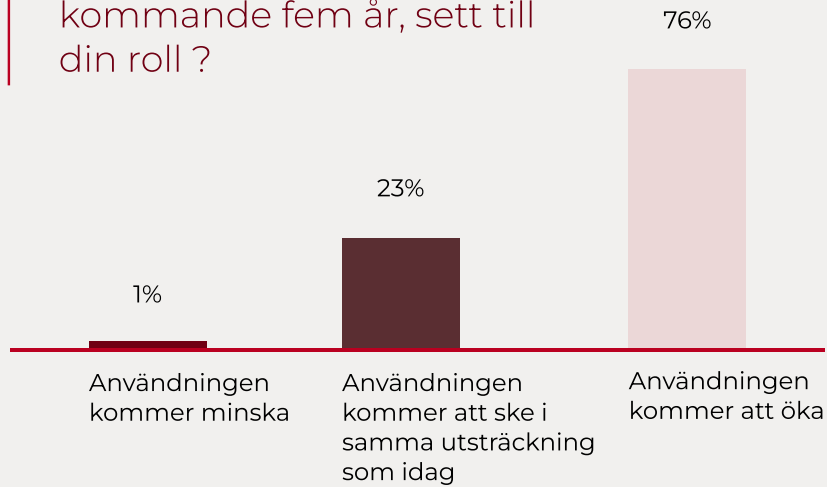
En betydande majoritet av läkarna, hela 81 procent, identifierar den snabba och förbättrade informationshämtningen som den främsta fördelen med digitala system. I en tid där det är vanligt att använda sökmotorer för att snabbt hitta svar på frågor online, blir tillgången till omfattande information och kunskap på ett snabbt och enkelt sätt något som naturligt eftersträvas även inom arbetslivet. Detta betonar behovet av att de digitala systemen måste anpassas och utvecklas för att tillgodose dessa krav och förväntningar från användarna.

41 procent av läkarna identifierar potentialen för digitala system att förbättra dialogen med patienten. Med tanke på den pågående utvecklingen på området kan denna siffra tyckas relativt låg. Under de senaste åren har vi sett en betydande ökning av användningen och acceptansen av digitala plattformar där patienter aktivt kan delta i sin vård genom att delta i videomöten, få tillgång till sin journal och boka möten online.

Den relativt låga andelen läkare som uppmärksammar denna möjlighet med digitala system indikerar ett fortsatt behov av att främja och anpassa digitala verktyg för att ytterligare stärka kommunikationen och interaktionen mellan läkare och patienter.

Hur kommer användningen av digitala system att se ut kommande fem år, sett till din roll ?

De 38 procent som tror att digitala system kan skapa tid för fler patientbesök avspeglar en förväntan att digitalisering kan effektivisera administrativa uppgifter och rutinmässiga processer, vilket i sin tur frigör mer tid för direkt patientvård och ökar kapaciteten för läkare att möta fler patienter.

Den förväntan kan ses i ljuset av de 40 procent som upplever att de digitala system de använder idag gör dem mindre effektiva. Det finns en möjlig koppling mellan dessa två siffror, där den upplevda ineffektiviteten kan bero på att befintliga digitala system inte har levererat de förväntade tidsbesparingarna eller effektiviseringsfördelarna som respondenterna hoppades på. Därför kan en del av dem som tror att digitala system kan skapa tid för fler patientbesök också vara de som upplever att de inte blir så effektiva som de skulle vilja med nuvarande digitala verktyg. Det belyser vikten av att ytterligare utvärdera och anpassa digitala system för att säkerställa att de verkligen möter användarnas behov och förväntningar på effektivitet och produktivitet.

Att 23 procent av läkarna ser att digitala verktyg kan minska stress är en positiv indikation på hur digitaliseringen kan bidra till att förbättra arbetsmiljön inom vården. Genom effektiv informationshantering kan digitala plattformar ge läkare snabb tillgång till patientdata och medicinska riktlinjer, vilket minskar osäkerhet och stress i beslutsfattandet. Dessutom kan förbättrad kommunikation via digitala kanaler underlätta samar-

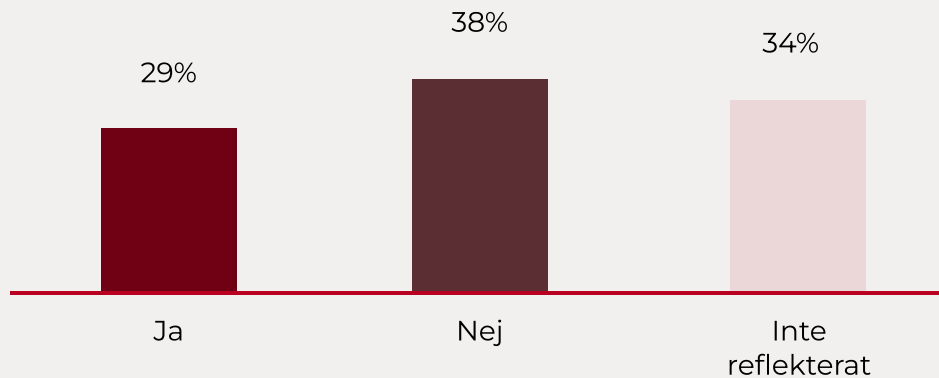
betet mellan aktörer, vilket minskar risken för missförstånd och förbättrar samordning. Slutligen kan automatisering av rutinmässiga uppgifter frigöra tid från annars manuell administration.

Resultaten visar på en övergripande positiv inställning till digitala verktyg i läkares vardag. Det är tydligt att läkarna uppskattar den ökade tillgången till uppdaterad information och kunskap som digitaliseringen medför, vilket kan bidra till att förbättra kvaliteten på vården. Detta understryker vikten av att betrakta digitala system inte bara som effektiviseringsverktyg utan också som resurser för att höja kvaliteten på vårdtjänsterna.

57%

Upplever dubbeldokumentation som ett påtagligt problem på sina arbetsplatser.

Upplever du att din chef tar ansvar för din digitala arbetsmiljö?

Chefens ansvar för arbetsmiljö

Upplever du att din arbetsplats/chef tar ansvar för din digitala arbetsmiljö?

Ordet arbetsmiljö förknippas i högre utsträckning med ergonomi och fysiska miljöer än digitala system och verktyg. Men med den pågående digitaliseringen har frågor kring den digitala arbetsmiljön blivit alltmer relevanta. De digitala verktyg och system som används på arbetsplatsen har en direkt påverkan på vardagen och arbetsmiljön.

Detta gör att det blir allt viktigare för arbetsgivare och chefer att ta ansvar för att skapa en sund och produktiv digital arbetsmiljö. Frågan om huruvida chefen tar ansvar för den digitala arbetsmiljön blir därmed central, då det krävs ett aktivt ledarskap för att säkerställa att medarbetarna har de resurser och förutsättningar de behöver för att trivas och vara effektiva i den digitala miljön.

En betydande del av respondenterna, 38 procent, upplever att deras chef inte tar ansvar för den digitala arbetsmiljön. Samtidigt har 34 procent inte reflekterat över saken.

Andelen av respondenterna som upplever att deras chef inte tar ansvar för den digitala arbetsmiljön lyfter en potentiell utmaning inom organisationer, där ledarskapet kan ha en direkt inverkan på den

digitala arbetsupplevelsen. Det indikerar en betydande grupp bland läkarna som känner att deras ledning kanske inte tillräckligt prioriterar eller stöder dem i den digitala transformationen av svensk vård.

Den parallella observationen att 34 procent av respondenterna inte har reflekterat över saken pekar på en bredare fråga om medvetenhet kring digital arbetsmiljö. Det kan innebära att det finns en del av arbetskraften som inte är fullt medveten om de möjligheter och utmaningar som den digitala arbetsmiljön innebär. Det kan också indikera en brist på kommunikation eller information från ledningen om strategier och initiativ som rör den digitala arbetsplatsen.

Sammanfattningsvis pekar dessa siffror på behovet av att öka medvetenheten om digitala arbetsmiljöfrågor och att aktivt arbeta för att säkerställa att ledningen tar ett ansvar för att skapa en positiv och stödjande digital arbetsmiljö. Det kan i slutändan bidra till att öka engagemang, produktivitet och trivsel bland personalen och därigenom främja en mer framgångsrik integration av digitala verktyg inom vården.

Summerande slutsatser

Samtalet kring digitalisering av vården fokuserar ofta på effektivisering och besparingsmöjligheter. Givet vårdens utmaningar kopplade till kompetensförsörjning och ekonomiska förutsättningar är det naturligt. Men digitalisering handlar inte bara om att göra saker snabbare eller enklare, utan också om att höja kvaliteten på vården. Det är viktigt att de aspekterna också tas med i beskrivningen av vad en digital vård bidrar till och vilka som tjänar på det.

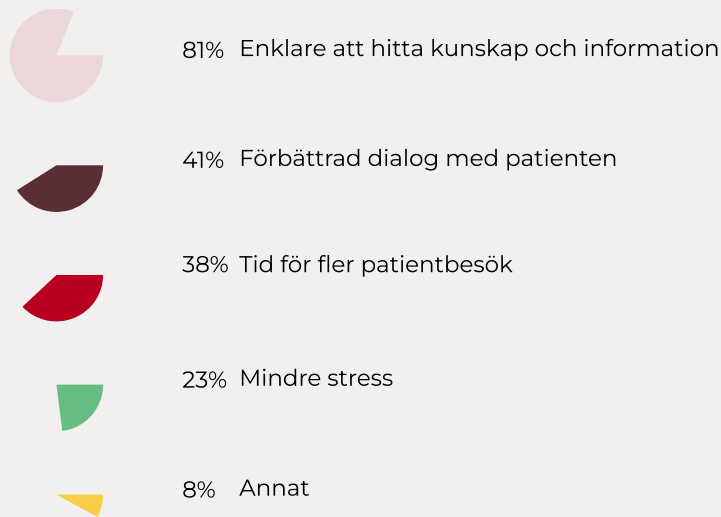
Enkäten från Cambio visar det många som idag arbetar inom vården redan vet – en betydande del av en läkares vardag tillbringas i digitala system. En läkares tid är värdefull, det är därför viktigt att vara nyfiken på hur timmarna används och hur läkare upplever de digitala verktygen. Att en så stor andel anser att verktygen bidrar till dubbeldokumentation och gör dem ineffektiva är oroande. Att adressera detta är avgörande för att kunna förbättra arbetsmiljön för medarbetare, vårdkvaliteten och resursanvändningen för att öka tillgängligheten. Här behövs en kombination av löpande utveckling av digitala verktyg och aktiv förändringsledning som ser till att vårdens medarbetare vet hur de ska nyttja digitaliseringens möjligheter genom bitvis nya arbetssätt.

Ett aktivt ledarskap accelererar den digitala utvecklingen på arbetsplatsen

Att många läkare anser att digitala verktyg gör dem mindre effektiva är ett problem som drabbar alla som arbetar för att digitalisera vården. Här har chefer och ledningsgrupp ett stort ansvar. Chefer måste inte bara förstå de tekniska aspekterna av digitalisering, utan också vara medvetna om dess påverkan på arbetsmiljön för deras medarbetare och kvaliteten på den utförda vården.

Samtidigt visar enkätresultaten att 38 procent av respondenterna inte upplever att deras chef tar ansvar för den digitala arbetsmiljön. Det visar att många verksamheter behöver ett mer aktivt ledarskap vad gäller digitalisering.

På vilket sätt tror du att digitala verktyg kan förbättra ditt dagliga arbete?

Cambio, som har varit en partner till svensk vård i över tre decennier, vet vikten av att arbeta med förändringsledning och verksamhetsförankring när det kommer till införandet av nya digitala verktyg och system. I februari 2024 publicerade Cambio en rapport om förändringsledning kopplat till just digitalisering av vården.

Rapporten går igenom vanliga utmaningar och framgångsfaktorer för ett lyckat förändringsarbete.

Förändringsledning innefattar bland annat att engagera medarbetare på alla nivåer i organisationen för att förankra värdet av de digitala verktygen. Det är också avgörande att tydligt kommunicera syftet och de förväntade vinsterna med digitaliseringen.

Vad som blir tydligt från enkätsvaren är att läkare ser tydliga vinster med digitala verktyg vad gäller tillgång till uppdaterad kunskap och förkovring. Den upplevda känslan av hur digitala verktyg bidrar till den egna utvecklingen och förmågan är en motiverande faktor för att fortsätta anamma nya verktyg och metoder i det dagliga arbetet.

Det vill säga, ökad motivation kan korta ner inlärningskurvan och snabba på implementeringen. Därför är det ytterst viktigt att belysa de fördelar läkare ser med nuvarande system och verktyg. Så skapas en kultur där förändring förankras som ett positivt inslag som förbättrar verksamheten, snarare än något att motsätta sig.

Att involvera och ta in synpunkter från medarbetare är en av de framgångsfaktorer som identifierats i lyckat förändringsarbete. Att så få svarande i enkäten upplever att deras chefer tar ansvar för deras digitala arbetsmiljö visar på ett område där medarbetarna skulle kunna involveras och komma till tals i större utsträckning. Precis som många vårdverksamheter har medarbetare som är kvalitetsutvecklingsansvariga för vården, finns det möjlighet att införa liknande roller för att säkerställa en god digital arbetsmiljö.

Med ett aktivt ledarskap som lyssnar till medarbetarnas upplevelser och erfarenheter av digitala verktyg går det att skapa en hållbar arbetsmiljö där effektivitet och kvalitet går hand i hand.

Från ineffektivitet till delaktighet

Trots att många läkare upplever problem med ineffektivitet och dubbeldokumentation visar enkätundersökningen ändå att de ser potentialen med digitaliseringen.

Genom att digitala verktyg underlättar informationsinhämtning och möjliggör ökad och förbättrad patientkontakt, öppnar det upp för en mer delaktig och välinformerad vårdprocess för patienterna. Med tillgång till sin vårddata och möjligheten att kommunicera mer effektivt med sin läkare ökar det patienternas delaktighet i sin vård. Detta leder inte bara till ökad patientnöjdhet utan kan också bidra till en mer effektiv användning av vårdresurserna. Även om vissa läkare ibland kan uppleva vissa utmaningar med de digitala systemen, bidrar de till det övergripande målet att förbättra patientvården och öka patienternas välbefinnande.

Den upplevda ineffektiviteten hos läkarna kan bero på att befintliga digitala system inte uppfyller deras behov. Därför är det avgörande att kontinuerligt utvärdera hur de används och vilka förbättrings råderna som finns för att säkerställa ändamålsenligheten. Det kräver ett nära samarbete mellan vårdpersonal och utvecklare av digitala system för att säkerställa att lösningarna är användarvänliga, effektiva och stödjande för arbetsflöden inom vården.

Det är också viktigt att notera att behoven hos vårdpersonalen ibland kan vara formulerade utifrån traditionella arbetsmetoder som utgår från evidens, vilket inte alltid är optimalt när det gäller att införa innovativa digitala lösningar. För att säkerställa en framgångsrik implementering av digitala verktyg är det avgörande att involvera slutanvändarna i processen. Därför är det nödvändigt att ha ett aktivt ledarskap som arbetar med att förankra syftet med det digitala förändringsarbetet.

Genom att lyssna på användarnas feedback, löpande identifiera problemområden och genomföra förbättringar kan man successivt minska ineffektiviteten och öka acceptansen för digitala verktyg inom vården.

Ökad interoperabilitet kan förbättra läkares upplevelse av de digitala verktygen

Många deltagare i enkäten har framhållit dubbeldokumentation som ett betydande problem i sin vardag. Detta problem är inte bara tidskrävande utan kan också leda till informationsförlust och ökad risk för fel.

För att komma till bukt med detta måste interoperabilitet inom vårdens digitala miljö främjas. Det innebär att säkerställa förmågan hos olika digitala system och verktyg att effektivt och sömlöst dela information sinsemellan, oavsett vilka leverantörer de tillhandahålls av. På Cambio arbetar vi för att systemen ska byggas med öppna standarder för att säkerställa att det inte uppstår inlåsnings effekter där information är fångade i ett system. Genom att anamma öppenhet minskas risken för dubbeldokumentation och annan onödig administrationstid. Öppenheten skapar också större möjligheter till utveckling av nya digitala verktyg i takt med att behoven i vården förändras.

Sammantaget är öppenhet avgörande för att säkerställa att patientinformation, medicinska journaler och andra relevanta hälsodata kan nås och användas av olika vårdgivare och vårdinstanser i ett sammanhållet digitalt ekosystem. Det bidrar till förbättrad vård, höjd effektivitet, ökad patientsäkerhet och en bättre arbetsmiljö för medarbetarna.

